

WILDE PLANTEN in eigen tuin

Martin Stevens en Marlies Huijzer

NOORDBOEK NATUUR

Voor Len en Maren, Eren en Timur

© 2022 Tekst en fotografie Martin Stevens en Marlies Huijzer / Uitgeverij Noordboek

Foto's p. 9 en 83: Ferry Siemensma

Redactie: Barbara Luijken en Marijke Overpelt

Ontwerp omslag en binnenwerk: Villa Grafica

Begeleiding boekproductie: H  l  ne Lesger

Druk: BESTinGraphics, België

ISBN 978 90 5615 869 9

NUR 424

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Bornmeer | Noordboek – info@bornmeer.nl

Noordboek is onderdeel van 20 Leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Inhoud

Inleiding	6	6. Specialiteiten	104
1. Hoe kom je aan wilde planten?	10	<i>Tuinonderhoud</i>	133
2. Kleine tuinen	22	7. Kijken bij kenners	140
<i>Grondsoorten</i>	36	8. Planten in de seizoenen	154
3. Grote tuinen	46	Belangrijke adressen	222
4. Groene daken	70	Je eigen tuin ontwerpen	224
5. Eten uit je tuin	82	Plantenregister	228

Inleiding

Wilde planten in je eigen tuin... waarom?

Net zoals je huis richt je je tuin in naar je eigen smaak met een plek om lekker te zitten en met planten die je mooi vindt. Er is een enorme keus aan gekweekte tuinplanten waarmee je borders vol kleurige bloemen creëert. Waarom zou je er dan wilde planten in zetten?

Daar is maar één antwoord op. Met wilde of inheemse planten in je tuin lever je een waardevolle bijdrage aan de

leefomgeving van dieren en met name van de insecten die hier leven: onder andere bijen, hommels, zweefvliegen, vlinders, kevers, mieren. Die insecten en hun larven halen hun voedsel vooral uit wilde planten, soms zelfs uit maar één soort. Ze herkennen de meeste gekweekte planten niet als voedselbron. Die gekweekte soorten komen immers oorspronkelijk uit andere, vaak verre gebieden of zijn zo gekweekt dat ze weinig of geen nectar en stuifmeel

Wilde planten zoals fluitenkruid, dagkoekoeksbloem en muurbloem in combinatie met goudsbloem, een plant die niet inheems is.

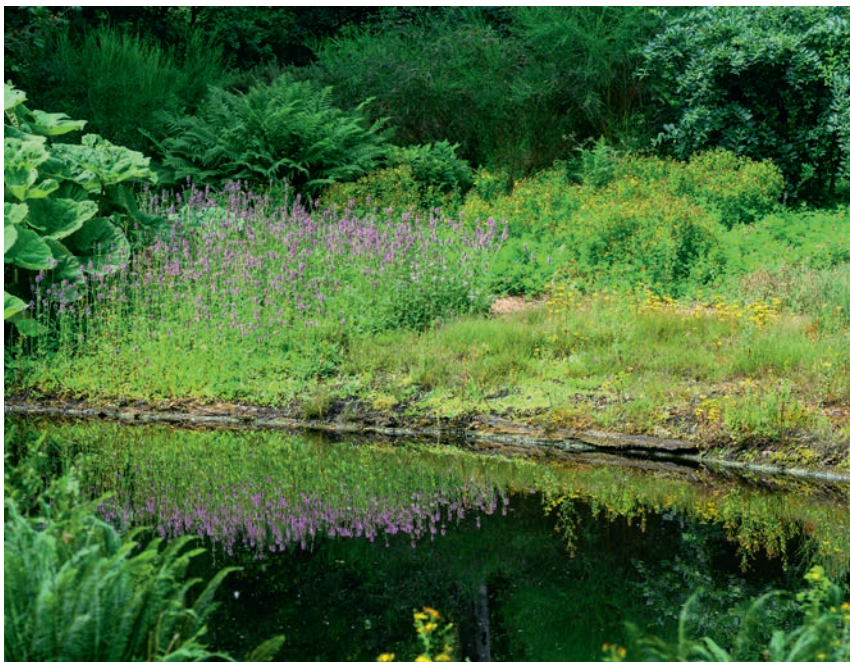
hebben. Dat laatste zie je vaak bij 'dubbele' bloemen. Zo kan het gebeuren dat vele soorten insecten verdwijnen terwijl er toch zoveel bloeit in tuinen en parken... En met de insecten nemen ook de insectenetters in aantal af, zoals vogels, egels, muizen, vleermuizen, padden en kikkers.

Wat zijn wilde planten?

Eenvoudig gezegd zijn alle planten die ergens vanzelf groeien en bloeien, wilde planten. In het noorden van Europa groeien andere wilde planten dan in het zuiden en ook andere planten dan in onze omgeving. In dit boek spreken we over wilde planten van hier, waar de insecten die hier voorkomen hun voedsel halen. Met 'hier' bedoelen we niet alleen Nederland, want wilde planten houden zich niet aan landsgrenzen. Hun verspreiding wordt wel tegengehouden door zeeën, grote waterstromen en gebergten. Op het kaartje zie je het gebied waar de wilde planten groeien waarover het in dit boek gaat. Dit gebied wordt in het noorden en westen begrensd door de Noordzee; in het oosten is het stroomgebied van de Elbe de grens en in het zuiden de stroomgebieden van de Seine en de Marne. In dit boek staan ook planten die oorspronkelijk

In het gekleurde gebied komen de wilde planten voor waar het in dit boek vooral over gaat.

Jac. P. Thijssespark, een prachtig heempark in Amstelveen.

Kleine vossen die nectar halen op de kruldistel.

van buiten dat gebied komen, maar hier in de loop van de jaren terecht zijn gekomen en verwilderd zijn.

Waarover gaat dit boek?

Ons eerste boek, *Tuinieren met wilde planten*, is vooral een uitgebreide plantengids met meer dan 200 soorten die geschikt zijn voor in de tuin. In dit boek gaan we dieper in op het toepassen van wilde planten in verschillende typen tuinen, in bakken en op daken. We laten zien welke planten hun hoofdbloei hebben in bepaalde seizoenen en geven vele voorbeelden van mooie plantencombinaties. Ook vertellen we over het zelf kweken van planten, we tonen hoe de 'kenners' het doen in botanische tuinen,

heemparken en kwekerijen en we bieden informatie over voedselbossen en speciale soorten zoals stinsenplanten.

Wil je iets betekenen voor insecten en andere dieren? Door wilde planten in je tuin te zetten lever je een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit in je omgeving. Dat kan ook prima in combinatie met gekweekte soorten. Het zal je zeker opvallen hoe bijzonder en mooi die wilde bloemen zijn en vooral hoeveel soorten bijen, zweefvliegen en vlinders erop afkomen!

Alle planten in dit boek staan genoemd volgens de 24ste druk van de *Heukels' Flora* (2020).

Kneu eet zaden van de veldzuring.

1. Hoe kom je aan wilde planten?

Kopen

Je wilt graag meer wilde planten in je tuin, maar hoe kom je eraan? Er zijn verschillende kwekers die zich specialiseren in wilde of inheemse planten. Achter in dit boek vind je hun gegevens. Bij een aantal kun je de planten op de kwekerij zelf kopen, maar er zijn ook bedrijven waar je alleen via de website kunt bestellen waarna de planten worden opgestuurd. Kijk ook op www.biotuinwijzer.nl want het aantal kwekers en verkooppunten neemt toe. Ook in tuincentra vind je steeds meer wilde planten en biologisch gekweekte planten. Het is belangrijk dat alle planten die je in je tuin zet, biologisch zijn gekweekt, dus zonder giftige bestrijdingsmiddelen. Die middelen zijn funest voor het dierenleven in je tuin. Er zijn zelfs pesticiden die helemaal in de plant trekken. Ze verdwijnen nooit; de hele plant, ook de nectar en het stuifmeel, blijft giftig voor insecten.

Martin kweekt en verkoopt wilde planten bij Kas&Co in Kortenhoeft.

Geven en krijgen

Heb je al wilde planten in je tuin? Als ze op de juiste plek staan en het naar hun zin hebben, zullen ze groeien, bloeien en zich enthousiast vermeerderen. Al gauw heb je van bepaalde soorten te veel. Spit die uit en geef ze zoveel mogelijk weg. Je maakt er andere tuinliefhebbers blij mee en je doet zo nóg meer voor de biodiversiteit. Wij proberen ook onze wilde planten in zoveel mogelijk tuinen 'onder dak te brengen' en onze eigen tuin wordt steeds meer verrijkt met vele mooie, gekregen soorten.

Zelf kweken

Een leuke en goedkope manier om aan wilde planten te komen is zelf kweken! Het is bovendien erg boeiend om planten van begin af aan te zien groeien. Wil je een flink stuk grond inzaaien, bijvoorbeeld voor een bloemrijke strook of grasland, dan zaai je gewoon in de volle

Kwekerij De Heliant heeft een groot assortiment wilde planten.

Gevlekte dovenetel is zo'n enthousiaste groeier die zich makkelijk laat uitspitten en verplaatsen.

grond. Anders zaai je voor in zaai bakken of potten. Dat doe je vooral als je speciale soorten wilt kweken om in je borders of bakken te zetten, tussen andere planten. Als je de zaden in bakken laat kiemen, kun je het proces beter reguleren. Je kunt de bakken afdekken of in een kas zetten en beschermen tegen slakkenvraat.

Zaden

Bij verschillende zadenleveranciers zijn zaden van zeer veel soorten wilde planten te koop. Zij kweken de planten die de zaden leveren zelf en verzamelen ook zaden in de

Zelf kweken in bakken en potten.

Het oogsten van de zaden van de gele morgenster op zadenkwekerij De Cruydt-Hoeck.

natuur, uiteraard altijd met vergunning. Kijk op pagina 222 voor namen en adressen van deze specialisten. Op de websites van deze bedrijven vind je ook informatie over de plantensoorten, over de verschillende zadenmengsels die ze leveren en hun toepassingen, en welke groeiplaats de planten nodig hebben (hoeveelheid zon, grondsoort, vochtigheid).

Andere mogelijkheden zijn zaden vragen aan andere tuinliefhebbers, zaden ruilen of zelf verzamelen. Het is niet de bedoeling om in natuurgebieden zaden te verzamelen, zeker niet als er maar enkele exemplaren van een soort staan. Dat is ook niet toegestaan. Je kunt wel op andere plekken een beetje zaad meenemen mits de soort

daar talrijk is. Denk aan havikskruid (diverse soorten), biggenkruid, duizendblad, klaprozen, koninginnekruid en knoopkruid die je vaak in grote aantallen in bermen ziet.

Wanneer zaaien?

De beste tijd om wilde planten te zaaien, vooral buiten in de volle grond, is wanneer de meeste soorten zijn uitgebloeid en hun zaad (hebben) laten vallen, dus september en oktober. In het najaar is het ook in het algemeen vrij vochtig en de grond is nog warm, zodat de wortels zich goed kunnen ontwikkelen. Veel van die zaden komen snel op, maar er zijn ook soorten die meer tijd nodig hebben. Die kiemen, nadat er nachtvorst of langdurige vorst overheen is gegaan, vaak pas in het voorjaar. Er zijn zelfs

Koninginnekruid, een plant die in bermen groeit en overvloedig zaden vormt.

zaden waarbij het kiemen een paar jaar duurt! Je kunt natuurlijk wel in andere jaargetijden zaaien, maar dat is voor wilde planten minder gunstig. Als je in de volle grond zaait, is in het voorjaar en zomer de concurrentie van andere planten zoals grassen nogal groot; ook heb je meer kans op periodes van droogte. Omdat je bij het zaaien in bakken de omstandigheden kunt reguleren, kun je dat wel het hele jaar doen.

Zaaien in de volle grond

In de volle grond zaaien vraagt wel wat voorbereiding, zeker als je een groot stuk hebt vrijgemaakt voor bijvoorbeeld een bloemrijk grasveld. Voor wilde planten kun je beter geen mest of compost toevoegen. Arme grond is

het beste, dus zandgrond is ideaal. Heb je in je tuin rijkere grond, voeg dan gerust zand toe. Grof zand, metselzand, brekerzand zijn handelsnamen. Vraag wel of het zand geen zout bevat. De versie 'vulzand' wordt vaak uit zee gewonnen en kan nog zout bevatten. Dat is dus niet geschikt.

Egaliseer het stuk dat je wilt inzaaien en laat het eerst een paar weken met rust. Er gaat dan van alles opkomen. Dat zijn de pioniers uit de zaadbank, de zaden die overal in de grond zitten, bijvoorbeeld van bijvoet. Daar is niets mis mee, maar ze kunnen nogal erg enthousiast groeien en de soorten die je wilt zaaien in de weg zitten. Dit heet een 'vals zaai-bed maken'. Wied die pioniers vervolgens weg waarna je je eigen zaaimengsel kunt zaaien. Hark het bed wat open en zaai uit. Het kan helpen om het zaad te vermengen met zand, zodat je de zaden gelijkmatiger kunt verdelen. Als je een groot stuk wilt inzaaien, is het verstandig om het zaai-vak in gelijke stukken te verdelen en het zaaimengsel ook in evenveel gelijke hoeveelheden. Dat voorkomt dat je aan het einde zaad tekortkomt. Hark het geheel na het zaaien licht in. Het is voldoende om de grond aan te trappen. Besproei dan lichtjes met water. Daarna is het afwachten, kijken en af en toe sproeien zodat de grond niet uitdroogt.

Voorzaaien

Voorzaaien doe je wanneer je soorten wilt kweken die je later op bepaalde plekken gaat zetten, bijvoorbeeld in je tuin tussen de bestaande planten. Eigenlijk zaai je altijd voor als je denkt dat het op de plek zelf niet zal lukken. Zomaar in een bestaande tuin of in het gras zaaien geeft namelijk niet zulke goede resultaten. De concurrentie van de planten die er al staan, is te groot voor de jonge kiemplanten waardoor het zaaisel vaak mislukt. Voorzaaien kun je feitelijk in alles doen waar geen water

Opkomend bloemenmengsel gezaaid in de volle grond bij Gasterij Stadzigt bij het Naardermeer (Natuurmonumenten)

in blijft staan. Als er wel water blijft staan, wordt de grond te nat en krijg je schimmels. Er zijn speciale zaaibakken te koop met gaatjes onderin en een lichtdoorlatende deksel, of meer professionele zaaibakken met een soort zeefbodem. Maar ook gewone plastic of aardewerken bloempotten werken prima. Uit ervaring weten we dat het voorzaaien ook prima lukt in plastic doosjes die je krijgt bij een afhaalrestaurant, of in ijsbakjes uit de supermarkt. Dat werkt makkelijk, want je hebt meteen een deksel bij de hand om uitdrogen te voorkomen. Je hoeft alleen nog een paar gaatjes onderin te prikken zodat de boel niet te nat wordt.

Je kunt de voorzaaibakken vullen met speciale zaaigrond, maar het is eenvoudiger om biologische potgrond te mengen met flink wat scherp zand. Zaailingen hebben in

het begin weinig tot geen mest nodig. Je kunt eventueel onder in de zaaibak 'pure' potgrond doen; die is altijd wat bemest, zodat de wortels als ze uitgroeien meer voedingsstoffen vinden. Uiteraard moet je biologische potgrond gebruiken en liefst veenvrij, omdat de winning van veen leidt tot het verdwijnen van waardevolle natuurgebieden. De gewone potgronden bevatten veen en kunstmest. Voor wilde planten is kunstmest niet geschikt. Ze zijn er niet aan gewend en hebben deze niet nodig. Geef je toch kunstmest, dan groeien ze uit hun krachten en krijg je slappe, zwakke planten.

Boven op het mengsel kun je het beste een laag puur zand strooien waar je het zaad in zaait. Bestrooi het zaad daarna weer dun met zand, in ongeveer de dikte van het zaad. Je kunt ook heel fijn grind gebruiken. Met dat afstrooien voorkom je dat je mosgroei krijgt waardoor het

Zaibakken met naamkaartjes zodat je weet welke zaden erin zitten.

Bovenop een laag biologische potgrond vermengd met zand komt een laag puur zand.

Planten met zaden die in het donker kiemen

Aardaker
 Bleeksporig bosviooltje
 Boslathyrus
 Driekleurig viooltje
 Gaspeldoorn
 Gele dovenetel
 Gevlekte dovenetel
 Gevlekt longkruid
 Maarts viooltje
 Veldlathyrus

Planten met zaden die beter kiemen na een vorstperiode

Gulden sleutelbloem
 Slanke sleutelbloem
 Stengelloze sleutelbloem
 Veldsalie

Zelf verzamelde zaden van de wilde judaspenning.

Deze zaden worden afgedekt met fijn grind.

Zorg dat de zaaibakken vochtig blijven, maar niet te nat.

Jonge planten van de grote pimperl.

oppervlak nat blijft. Dat kan namelijk tot wortelhalsrot van de zaailingen leiden.

Er is geen vast recept te geven voor alle wilde planten over hoe je 'moet' zaaien. Want wanneer zaden het beste kiemen kan verschillen. Je hebt soorten die in het licht moeten kiemen; die moet je dus niet bedekken met zand. Andere soorten kiemen in het donker (zoals zaden van viooltjes die in de natuur door mieren de grond in gesleept worden); die moet je bedekken met een laagje

zand drie keer zo dik als het zaad. Dan zijn er nog zaden die het beter doen als daar eerst de vorst overheen is geweest (zoals zaad van sleutelbloemen). Bij gebrek aan winterse kou kun je zaai bakken met dat soort zaden een week in de vriezer zetten.

Deze speciale voorwaarden hebben te maken met de kiemrust van zaden. Dat is een toestand waarin droge zaden heel lang kunnen overleven totdat de juiste voorwaarden en omstandigheden aanwezig zijn, waarna ze weer tot leven komen. Daardoor kun je droge zaden ook